

- **Gospođa Ursula von der Leyen, predsednica Evropske komisije**
- **Gospođa Kaja Kallas, visoka predstavnik Evropske komisije za spoljnu politiku i bezbednost i potpredsednica Evropske komisije**
- **Gospodin Stéphane Séjourné, potpredsednik Evropske komisije za prosperitet i industrijsku strategiju**
- **Gospođa Marta Kos, komesarka za proširenje**
- **Gospodin Maroš Ševčovič, komesar za trgovinu i ekonomsku bezbednost**

Beograd, 31. mart 2025. godine

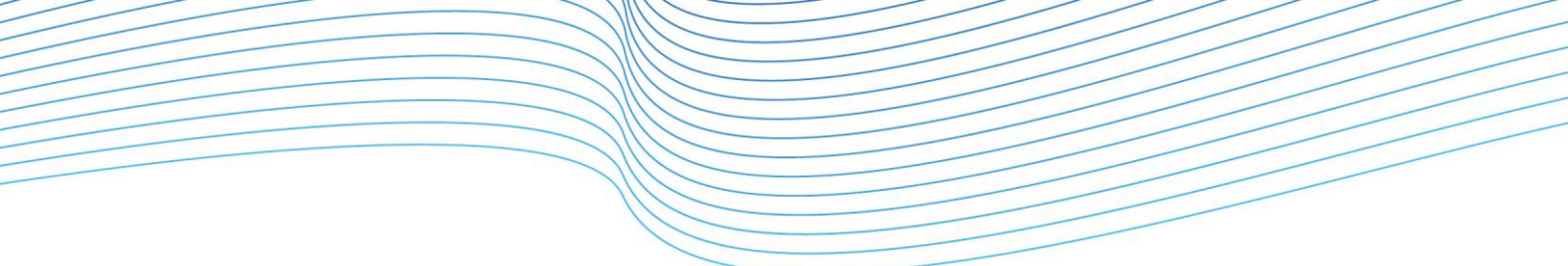
Uvaženi predstavnici Evropske komisije,

Obraćamo vam se kao koalicija organizacija civilnog društva snažno posvećenih evropskoj budućnosti Srbije, **kako bismo izrazili ozbiljnu zabrinutost zbog posledica koje bi u ovom trenutku moglo da ima eventualno uključivanje projekta Jadar na listu strateških projekata Evropske unije u okviru Critical Raw Materials Act (CRMA).**

Kao što vam je poznato, poverenje građana Srbije u Evropsku uniju je, tokom dužeg vremena, ozbiljno narušeno. Nedavno je u istraživanjima javnog mnjenja, po prvi put **broj građana koji se izjašnjavaju protiv članstva u EU prevazišao broj onih koji su joj naklonjeni**. Odgovornost za to snose, pre svega, većinski politički akteri Srbije, u čijim narativima je Evropska unija najčešće predstavljena kao samo jedan od nekoliko stubova spoljne politike Srbije. Uzimajući u obzir ogromno nepoverenje građana Srbije u proces pripreme projekta Jadar, u trenutnim geopolitičkim okolnostima i u periodu institucione i društvene krize u kojoj se Srbija nalazi, **njegovo proglašenje projektom od strateške važnosti za Evropsku uniju negativno bi uticalo na poverenje građana Srbije u benefite procesa evropskih integracija, a ne mogu se isključiti ni dugoročne negativne posledice po geostratešku orijentaciju Srbije, što bi moglo ugroziti političku stabilnost Zapadnog Balkana.**

U ovom trenutku se više od 60% građana Srbije protivi realizaciji projekta Jadar, za koji se planira korišćenje tehnologije koja do sada nije korišćena nigde u svetu. Protivljenje građana realizaciji projekta Jadar treba, pre svega, razumeti kao odraz nepoverenja u institucije Republike Srbije i njihovu sposobnost da nepristrasno procene stepen javnog interesa tako kompleksnog projekta, kao i da obezbede primenu ekoloških i drugih standarda ako bi se on realizovao. Protivljenje se manifestovalo kroz masovne proteste širom zemlje tokom 2021. i 2024. godine, čiji zahtevi su se odnosili na potencijalni uticaj projekta na životnu sredinu i stanovništvo. **Vlada Republike Srbije je reagovala na proteste krajem 2021. godine, ukidajući pravni osnov za realizaciju ovog projekta, da bi ta odluka bila poništena novim odlukama Ustavnog suda i Vlade tokom 2024. godine,** dodatno urušavajući poverenje javnosti u institucije i demokratske procese. U pokušaju iniciranja institucionalnog dijaloga na ovu temu, predlog Narodne inicijative sa ukupno 38.000 potpisa građana Republike Srbije je predat Parlamentu Srbije u maju 2022. godine, ali je on nestao iz pravne procedure, dok pravosudni organi još uvek nisu postupili po krivičnim prijavama koje su zbog toga podnete.

Problemi koji se odnose na izostanak transparentnosti i uključivanja javnosti u procese odlučivanja, pojačani su i neadekvatnim reakcijama kompanije Rio Tinto, koja je u Srbiji prisutna skoro 20 godina. Lokalna zajednica nije bila objektivno informisana o ranijim fazama istraživanja i

potencijalnim posledicama projekta, a dokumenta na kojima se zasniva Nacrt Studije o proceni uticaja na životnu sredinu još uvek nisu javno predstavljena, što dodatno pojačava sumnje u objektivnost i temeljitost odlučivanja u vezi sa ovim projektom.

U osnovi naše zabrinutosti nalazi se i sve veći jaz između stepena vladavine prava u propisima koje Srbija donosi u okviru procesa pristupanja Evropskoj uniji i onoga sa čime se njeni građani svakodnevno suočavaju. Izostanak evidentne i građanima razumljive reakcije na takva odstupanja, dodatno podriva kredibilitet Evropske unije. **Snažan talas protesta koji trenutno potresa Srbiju, a koji podržava dve trećine građana, izazvan je ne samo korupcijom, već i izostankom reakcije institucija koje bi građanima osigurale bezbednu infrastrukturu i bezbedno poslovanje javnog i privatnog sektora, u skladu sa standardima i praksama koje se primenjuju u državama članicama Evropske unije.**

U trenutnim geopolitičkim uslovima, politika proširenja EU putem različitih instrumenata treba da obezbedi okvir za jasnu stratešku i bezbednosnu orijentaciju država kandidata. Ipak, u ovom, za Srbiju i region vrlo složenom trenutku, stavljanje projekta Jadar na listu strateških projekata Evropske unije bi se percipiralo kao prihvatanje transakcionog aranžmana i **podrška političkim akterima koji ne pokazuju volju da osiguraju vidljiv napredak u usklađivanju Srbije, kako sa temeljnim principima Evropske unije, tako i sa njenom spoljnom i bezbednosnom politikom.** Na osnovu dosadašnjih reakcija različitih društvenih aktera, **smatramo da bi takva odluka podstakla novi talas protesta, ili bi postojeće proteste usmerila protiv Evropske unije, što bi vodilo daljem smanjivanju podrške članstvu Srbije u Evropskoj uniji.**

Uključivanje bilo kojih projekata iz Srbije na liste strateških projekata Evropske unije, dok se ne uspostavi neupitna vladavina prava, odnosno usklađivanje sa osnovnim principima Evropske unije (*fundamentals*) i ne pokaže da je sprovođenje projekata koji su u toku u skladu sa najvišim evropskim standardima zaštite životne sredine, u domaćoj i inostranoj javnosti bi moglo biti shvaćeno kao podrška očuvanju postojećeg stanja. Davanje prioriteta jačanju vladavine prava u pretpripravnim pregovorima bi, s druge strane, uticalo na to da se povрати vera građana u evropski put kao jedinu opciju koja Srbiji i regionu garantuje dugoročnu stabilnost i prosperitet.

U nadi da ćete doneti odluku koja će dugoročno doprineti demokratizaciji i evropskoj perspektivi Srbije, srdačno vas pozdravljamo.

S poštovanjem,

Programski savet Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji